

วิเคราะห์การผสมผสานของชาวไทยลื้อ

คำถามก็คือ ชาวไทยลื้อผสมผสานเข้ากับชีวิตแบบไทยได้อย่างไร และมากน้อยเพียงไร มีการกลืนกลายเป็นไทยรวดเร็วเท่าชาวมุสลิมอินเดียที่กล่าวไว้ในบทที่ 1 ว่าได้กลายเป็นชาวซิลเวเนียงภายในคนรุ่นเดียวหรือไม่ หรือไม่ แสดงความสนใจที่จะกลายเป็นไทย กลับรักษาความเป็นไทยในแม่สายโดยไม่ได้ผสมผสานกับวัฒนธรรมไทยเลย หรือเป็นไปตามทางเลือกที่สามที่ชาวไทยลื้อยอมรับความเป็นไทยบางลักษณะและไม่ยอมรับในบางลักษณะ

การเปรียบเทียบประสบการณ์ของชาวไทยลื้อกับทฤษฎีผสมผสานของ กอร์ดอนที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 1 จะช่วยตอบคำถามเหล่านี้ โดยจะดำเนินไปทีละขั้นเน้นกรณีของหมู่บ้านไม้ลุงชนเป็นตัวอย่างที่จะแสดงว่าชาวไทยลื้อก้าวหน้าไปเพียงไรตามทฤษฎีนี้ หลังจากนั้นจะพิจารณาถึงทฤษฎีของเซฟเฟอร์เกี่ยวกับอุปสรรคในการผสมผสาน

1. การเปลี่ยนรูปแบบวัฒนธรรม (รวมทั้งศาสนา) ไปตามเจ้าของท้องถิ่น (การผสมผสานทางวัฒนธรรม)

กลุ่มชาวไทยลื้อที่ศึกษานี้นับถือพุทธมาก่อนที่จะอพยพมาสู่หมู่บ้านไม้ลุงชน และลูกหลานที่เกิดในหมู่บ้านนี้เติบโตในครอบครัวพุทธ โดยไม่มีการเปลี่ยนศาสนาแต่อย่างใด ดังนั้นชาวไทยลื้อจึงนับถือศาสนาเดียวกับชาวไทยส่วนใหญ่คือศาสนาพุทธนิกายหินยาน ดังได้กล่าวแล้วว่าวัฒนธรรมนิยมปฏิบัติเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่แตกต่างกันระหว่างพุทธศาสนานิกายหินยานในสิบสองปันนากับพุทธศาสนานิกายเดียวกันนี้ในประเทศไทย ซึ่งไม่ค่อยสำคัญนักเช่นการแต่งกายของพระสงฆ์ และชาวไทยลื้อหมู่บ้านไม้ลุงชนเองได้ยอมรับธรรมเนียมปฏิบัติแบบไทยแล้ว ครุบาทหลวงซึ่งเป็นพระอาวุโสชาวไทยลื้อในหมู่บ้านได้ห่มจีวรตามแบบพระไทย

นอกจากศาสนาพุทธแล้ว การเซ่นไหว้เลี้ยงผีก็มีส่วนสำคัญในชีวิตของชาวไทยลื้อ ชาวไทยภาคเหนือของประเทศไทย ผีที่สำคัญที่สุดของชาวไทยลื้อหมู่บ้านไม้ลุงชนคือ เจ้าพ่อคำแดง ชื่อเดียวกับผีสำคัญของชาวไทยภาคเหนือ ที่สิงสถิตย์อยู่ที่ดอยเชียงดาว ผู้เฒ่าผู้แก่ชาวไทยลื้อเชื่อว่าเจ้าพ่อคำแดงมาจากเชียงรุ่งในสิบสองปันนาไม่ใช่เชียงดาว อย่างไรก็ตามอาจเป็นไปได้ว่าจะมีภูมิหลังเกี่ยวข้องกันที่ชาวไทยลื้อในหมู่บ้านนี้ไม่ทราบ

การที่มีพิธีเซ่นไหว้เลี้ยงเจ้าพ่อคำแดงสองครั้ง โดยครั้งแรกในวันเพ็ญเดือนสองเหนือ (เดือนอ้ายของปฏิทินไทย) ครั้งที่สองในวันเพ็ญเดือนหก (เหนือ) แสดงว่ามีการผสมผสานเช่นกัน เพราะในเดือนหกเป็นเวลาเดียวกับที่

มีพิธีเลี้ยงเจ้าพ่อคำแดงที่ตอยเชียงดาวแต่ไม่มีการเลี้ยงในเดือนสอง ดังนั้นเป็นไปได้ว่าการเลี้ยงในเดือนสองนั้นเป็นธรรมเนียมมาจากสิบสองปันนา

ในด้านอื่น ๆ ชาวไทลื้อโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนหนุ่มสาวที่ได้เข้าโรงเรียนไทย เรียนพูด อ่านและเขียนภาษาไทยภาคกลาง ยิ่งไปกว่านั้นคนเหล่านี้เริ่มแต่งกายแบบไทยตามสมัยนิยมในแม่สลาย มีเพียงผู้เฒ่าผู้แก่สตรีที่ยังคงโปกศิระชะ และนาน ๆ ครั้งจะแต่งกายแบบลื้อดั้งเดิม ครูในโรงเรียนท้องถิ่นระบุว่าเด็กไทลื้อเป็นนักเรียนกลุ่มเฉพาะที่แสดงตัวว่าเป็นลื้อที่แตกต่างจากเพื่อนร่วมชั้นเรียน อาหารที่บริโภคยังเป็นไทลื้ออยู่บ้าง แต่อาหารไทลื้อนั้นคล้ายอาหารของชาวไทยภาคเหนืออยู่แล้วจึงไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก มีการรับประทานอาหารไทลื้อในโอกาสและเทศกาลต่าง ๆ เช่นพิธีแต่งงาน แต่ก็มักมีอาหารไทยกลางอยู่ด้วย

ในขณะที่ชาวไทลื้อกลายเป็นประชากรดั้งเดิมของแม่สลาย ที่ยอมรับธรรมเนียมปฏิบัติตามแบบฉบับของประชาชนผู้อาศัยในเมืองชายแดนภาคเหนือของไทย มีการรับเอาวัฒนธรรมจากทางเหนือของเขตแดนเข้ามา เกิดกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่กลับกันของชาวไทลื้อ และ "กาดแลง" ซึ่งขายสินค้าเฉพาะของไทลื้อทุก ๆ วันมีบทบาทที่สำคัญในกระบวนการนี้

ด้วยวิธีนี้ชาวไทลื้อได้มีการปรับวัฒนธรรมของตนหลังจากอพยพเข้ามาอยู่ในแม่สลาย เด็ก ๆ ชาวไทยลื้อที่เกิดในแม่สลายก็มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบเดียวกับเด็กที่มีพ่อแม่เป็นคนไทยท้องถิ่นเดียวกัน แม้ว่าผู้เฒ่าผู้แก่และผู้อพยพเข้ามาใหม่ยังคงยึดถือค่านิยมลื้อแบบดั้งเดิม ชาวไทลื้อที่ได้รับการศึกษาแบบไทยได้เข้ามาสู่โลกแห่งวัฒนธรรมไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ

2. การมีความสัมพันธ์กลุ่มขึ้นพื้นฐานกับเจ้าของถิ่นอย่างกว้างขวาง โดยเข้าสู่เครือข่ายทางสังคมของเจ้าของถิ่นอย่างเต็มที่ (การผสมผสานทางโครงสร้าง)

ในหลาย ๆ ด้านจะเห็นได้ว่าสังคมไทยมีการปฏิบัติเป็นสองระดับ คือระดับที่เป็นทางการของกฎหมายและพฤติกรรมสังคม กับระดับที่ไม่เป็นทางการของชีวิตประจำวัน ซึ่งกฎหมายและพิธีรีตองถูกเพิกเฉยหรือไม่ได้รับความสำคัญ ความสามารถของชาวไทลื้อที่เข้าสู่ "ความสัมพันธ์กลุ่มขึ้นพื้นฐาน" แตกต่างกันในทั้งสองระดับ ในระดับที่เป็นทางการชาวไทลื้อไม่อาจเข้าสู่การดำเนินชีวิตแบบไทยได้ เนื่องจากปัญหาสัญชาติที่ชาวไทลื้อหมู่บ้านไม้ลุงชนไม่ได้รับสัญชาติไทย ในระดับที่ไม่เป็นทางการชาวไทลื้อปรารถนาอย่างมากที่จะเป็นคนไทย และเพื่อนบ้านก็ยอมรับ

พวกเขาในฐานะคนไทยในทุก ๆ ทาง แยกเป็นไปไม่ได้ที่จะชี้ความแตกต่างระหว่างเด็กไทยกับเด็กไทลื้อในโรงเรียน ระหว่างพระไทยและพระไทลื้อ หรือระหว่างชาวไทยกับชาวไทลื้อในหมู่บ้านไม้ลุงชน เว้นแต่เวลาสตรีผู้เฒ่าผู้แก่ไทลื้อแต่งกายแบบลื้อ

ความเต็มใจที่จะเป็นคนไทยนั้นถูกแสดงออกในหลายวิธี เช่น การรวมกลุ่มหน้าจอโทรทัศน์เพื่อเชียร์ เขาทราย แกแล็คซี่ หรือ สด จิตรลดา หรือนักมวยไทยคนอื่น ๆ ชกป้องกันตำแหน่งแชมป์เปี้ยนหรือการเชียร์ทีมฟุตบอลชาติไทยแข่งกับชาติอื่น ๆ ผู้ใหญ่ไทลื้อมักส่งเสริมให้ลูกหลานเข้าโรงเรียนไทยและเรียนรู้การเป็นคนไทย ในวันหยุดแห่งชาติบ้านหลายหลังจะประดับธงชาติไทย

3. การแต่งงานและการผสมผสานระหว่างชาติพันธุ์อย่างเต็มที่กับเจ้าของถิ่น (การผสมผสานโดยการแต่งงาน)

ในกลุ่มผู้เข้ามาอาศัยรุ่นแรก ๆ การแต่งงานระหว่างชาติพันธุ์ไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับหากคนไทยนั้นไม่มีเชื้อสายลื้อ แต่ในคนรุ่นหลังไม่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญแต่กรณีที่น่าสนใจคือ สำหรับชาวไทลื้อที่ไม่ได้รับสัญชาติไทย การแต่งงานกับคนไทยเป็นทางที่จะได้รับสัญชาติไทย เหตุผลทั้งสองคือการไม่มีอคติต่อกันและความปรารถนาที่จะได้รับสัญชาติไทย ทำให้มีการแต่งงานระหว่างชาวไทยและชาวไทลื้อจำนวนไม่น้อย วิธีนี้ช่วยเร่งกระบวนการผสมผสานแม้ว่ามันจะกินเวลานานพอสมควรกว่าที่ชาวไทลื้อในหมู่บ้านและลูกหลานทั้งหมดจะแต่งงานกับชาวไทย

4. การพัฒนาความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ตามแบบเจ้าของถิ่น หมู่สาวชาวไทลื้อเกือบทั้งหมดต้องการเห็นตนเองเป็นไทย ในขณะที่กลุ่มผู้อาวุโสซึ่งส่วนใหญ่เกิดในประเทศจีนหรือม่ายังมองตนเองว่าเป็นชาวไทลื้อที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย แม้ว่าคนรุ่นหนุ่มสาวจะประสบปัญหาเรื่องสัญชาติพวกเขาก็ยังรู้สึกว่าเป็นหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งอาจจะไม่สมบูรณ์นักหากปราศจากสัญชาติไทย หลายคนแก้ปัญหาเหล่านี้ด้วยการแต่งงานกับคนไทย แต่นั่นไม่ใช่ทางเลือกที่เป็นไปได้สำหรับชาวไทลื้อรุ่นอาวุโส หากมิใช่เพราะปัญหานี้ชาวไทลื้อบ้านไม้ลุงชนคงจะสร้างความรู้สึกร่วมของเอกลักษณ์ไทยอย่างสมบูรณ์

5. การถูกยอมรับอย่างเต็มที่ ไม่ถูกกระทบโดยทัศนคติที่เป็นอคติ (การผสมผสานโดยทัศนคติที่ยอมรับ)

6. การถูกยอมรับอย่างเต็มที่ ไม่ถูกกระทบโดยพฤติกรรมที่เลือกปฏิบัติ (การผสมผสานด้วยการยอมรับทางด้านพฤติกรรม)

ในทั้งสองข้อนี้ก็เช่นกันมีความแตกต่างในการยอมรับอยู่ที่ระดับเป็นทาง

การและไม่เป็นทางการในระดับที่เป็นทางการชาวไทลื้อไม่ได้เป็นพลเมืองไทย ถูกห้ามประกอบกิจกรรมหลายอย่างแบบคนไทย เช่น การซื้อขายที่ดิน การเข้ารับการศึกษาในระดับสูง การออกเสียงเลือกตั้ง การรับราชการ และการประกอบอาชีพบางชนิด ยิ่งไปกว่านั้นแม้จะไม่ถูกบังคับให้อยู่ในค่ายผู้อพยพ ชาวไทลื้อก็ถูกกำหนดให้อยู่เฉพาะในอำเภอแม่สายเท่านั้น จึงมีผลให้ชาวไทลื้อเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพทางการค้าขาย ซึ่งในอีกด้านหนึ่งทำให้พวกนี้ใกล้ชิดกับคนไทยในแม่สาย ในระดับที่ไม่เป็นทางการนั้นดูเหมือนว่าไม่มีสิ่งกีดขวางระหว่างชาวไทยและชาวไทลื้อ ผู้ที่รู้จักชาวไทลื้อถือว่าพวกนี้เหมือนคนไทยภาคเหนือ ไม่ได้มีทัศนคติแบบตายตัวในทางลบต่อชาวไทลื้อ ลักษณะตายตัวที่คนไทยมองเห็นคือชาวไทลื้อขยัน ซึ่งแน่นอนว่าไม่มีการดูถูก แม้ว่าจะมีข้าราชการที่มาจากส่วนกลางและไม่คุ้นเคยกับสถานการณ์ในท้องถิ่น เหมาเอาชาวไทลื้อไปรวมกับชาวเขาและชนกลุ่มที่ไม่ใช่ชาติพันธุ์ไทย ถึงกับคิดว่ารูปภาพสตรีไทลื้อเป็นชาวเขา แต่พวกที่รู้จักชาวไทลื้อถือว่าพวกนี้เป็นไทกลุ่มหนึ่ง

7. การไม่มีความขัดแย้งกับเจ้าของถิ่นเกี่ยวกับค่านิยมและอำนาจ (การผสมผสานทางค่านิยมและอำนาจ) อาจเป็นเพราะชาวไทลื้อส่วนใหญ่ไม่ได้รับสัญชาติไทยและมีความปรารถนาจะเป็นคนไทยทำให้มีความขัดแย้งทางการเมืองกับรัฐบาลน้อยมาก แม้ว่าจะมีชาวไทลื้อเข้าร่วมก่อความไม่สงบในส่วนอื่นของประเทศไทย แต่ชาวไทลื้อบ้านแม่ลุงชนเท่าที่ผู้วิจัยพบข้อมูลนั้นไม่เคยมีความขัดแย้งกับทางราชการเลย ในระดับท้องถิ่นชาวไทลื้อมีบทบาทน้อยไม่เข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมือง

ในด้านค่านิยม ตามที่ได้อธิบายแล้วข้างต้น ชาวไทลื้อเหมือนกับคนไทยในทางวัฒนธรรมจึงไม่ค่อยมีค่านิยมที่ต่างกัน ยิ่งไปกว่านั้นเนื่องจากชาวไทลื้อเกือบทั้งหมดหรือทั้งหมดต้องการเป็นประชาชนไทย จึงได้รับเอาค่านิยมแบบคนไทยเอาไว้มาก

ในหลาย ๆ ด้าน ชาวไทลื้อได้ผสมผสานเข้ากับสังคมแม่สายอย่างดีแล้ว มีแต่กฎหมายเกี่ยวกับสัญชาติไทยที่กีดกันไม่ให้พวกนี้เข้าดำเนินชีวิตแบบไทยอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามการแต่งงานระหว่างชาติพันธุ์ได้กลายเป็นวิธีเลี่ยงอุปสรรคดังกล่าว

หากจะพิจารณาถึงอุปสรรคในการผสมผสานทั้งหมดที่เชฟเฟอร์กล่าวไว้ ก็มีเพียงประการเดียวที่จะมีผลกระทบต่อผสมผสานของชาวไทลื้อ นั่นก็คือทัศนคติของสังคมเจ้าของถิ่น ประการอื่น ๆ เช่น : ความแตกต่างทางโลกทัศน์

จำนวนประชากรมาก และความใกล้มาตภูมิ ไม่มีผลเลย เพราะแม้ว่าจะมีถิ่น
ของชาวไทลื้อใกล้ ๆ แม่สาย ที่เมืองอยู่ในเขตพม่า และสิบสองปันนาก็ยังไม่
ไกลนัก แต่การเดินทางค่อนข้างลำบากและถูกทางราชการเข้มงวด

การศึกษาชุมชนลื้อที่แม่สายนี้เทียบเคียงกับทฤษฎีการผสมผสานต่าง ๆ
ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้อย่างไร ในบทที่ 1 ได้กล่าวถึงทฤษฎีทั้งสามที่พยายาม
อธิบายถึงการผสมผสานในประเทศนั้น

1. การเจริญรอยตามแบบอังกฤษ (Anglo-conformity)
2. ทฤษฎีหลอมรวม (Melting Pot) และ
3. ทฤษฎีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Cultural Pluralism)

ชุมชนลื้อในแม่สายมีลักษณะเข้ากับทฤษฎีใดในสามทฤษฎีดังกล่าว หรือสถานการณ์ใน
ประเทศไทยต้องอาศัยทฤษฎีอื่น

ทฤษฎีแรกเกี่ยวกับการเจริญรอยตามแบบอังกฤษนั้นใช้ไม่ได้กับประเทศ
ไทย เพราะทฤษฎีนี้อธิบายถึงการที่กลุ่มผู้อพยพกลุ่มหนึ่งครอบงำกลุ่มอื่น ๆ ใน
สหรัฐอเมริกาสภาพดังกล่าวไม่สอดคล้องกับภูมิหลังของประเทศไทย แม้กระทั่งใน
สหรัฐอเมริกาเองทฤษฎีนี้ก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับทั้งหมด ประเทศไทยไม่ได้เกิดขึ้นจาก
การมีผู้อพยพเข้ามามีตั้งถิ่นฐานในช่วงระยะเวลา 2-3 ศตวรรษอย่างสหรัฐอเมริกา
สำหรับทฤษฎีหลอมรวมนั้นมีบางอย่างที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในประเทศไทย ยก
ตัวอย่างเช่น ชาวจีนมีอิทธิพลต่ออาหารไทยมากในกรุงเทพฯ และเมืองต่าง ๆ
ประชาชนนิยมรับประทานก๋วยเตี๋ยวและบะหมี่เป็นอาหารกลางวัน ชาวเขาก็มี
อิทธิพลต่อแฟชั่นเครื่องแต่งกายของไทย ชาวเมืองนิยมตกแต่งประดับประดาเครื่อง
แต่งกายตามแบบชาวเขาอย่างแพร่หลาย

ในบางส่วนของกรณีดำเนินชีวิตแบบไทยนั้น กล่าวได้ว่าสิ่งต่าง ๆ ที่
ถือว่าเป็นแบบไทยนั้นถูกกำหนดโดยรัฐบาลกลางและบังคับใช้ โดยบรรจุไว้ใน
หลักสูตรการศึกษา ระหว่างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และ
สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีการกำหนดลักษณะหลายอย่างที่ถือว่าเป็นแบบไทย
และคนไทยควรปฏิบัติ เช่น การใช้นามสกุล การงดเคี้ยวหมาก และการสวม
หมวก เป็นต้น ผลก็คือความเป็นไทยปัจจุบันนี้ไม่ได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ แต่ถูก
กำหนดรูปแบบโดยนักวางแผนระดับชาติ